धाहि" यजु० १०।१७। दो अवखण्डने द्यन्ति अवखण्डयन्ति दिवसो वाथाः "इयमो वै दिवाव इदुवधमेवैनमेतदति नयतीति" शत०ब्रा०५।४।२।२।

दिद्युत् त्रि० द्युत–क्विप् नि०। १दीप्तिशीले २वज्रे पु०नि०।

दिधिषाय्य न० दधात्याङ्ग दस् धा–आय नि०द्वित्वं धुक् च। १मद्ये २धारोपितवस्तुभावे ३धारके त्रि०। "मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूदुदेव" ऋ०२।४।१। "दिधिषाय्यो धारयिता" भा० उव्वटदत्तस्तु दधिषाय्य इति सूत्रं पठित्वा दधिपूर्वकादस्तेराय्यः इति व्याचख्यौ।

दिधिषु पु० दिधीं धैर्यम् इच्छति इष–क्विप् शकन्ध्वा०। द्विरूढायाः स्त्रियाः पत्यौ पुनर्भूपतौ अमरः

दिधिषू स्त्री दधाति पापं धिषूयते वा धा–धिष–वा ऊ अन्दृहनृभू इत्यादिना नि०। वारद्वयविवाहितायां स्त्रियाम्। "ज्येष्ठायां यद्यनूढायां कन्यायामुद्धतेऽङ्गज। । सा चाप्येदिधिषूर्ज्ञेया पूर्वां च दिधिषूः स्मृता" देवलोक्तायां ज्येष्ठाविवाहप्राप्तभावकालीनविवाहयुक्तायां २कनिष्ठायां भगिन्याञ्च।

दिधिषूपति पु०६त०। "भ्रातुर्मृतस्य भार्यायां योऽनुरज्येत कामतः। धर्मेणापि नियुक्तायां स ज्ञेयो दिधिषूपतिः" मनूक्ते विधवायां भ्रातृभार्यायां रते भ्रातरे।

दिधीषू स्त्री दिधिष–ऊ०। दिधिषूशब्दार्थे शब्दरत्ना०।

दिन पु०न०द्यति तमः दे–खण्डने दी–क्ये वा नक् ह्रस्वः। १सूर्यकिरणावच्छिन्ने काले तद्भेदादिकं अहन् शब्दे ५७६ पृ० दृश्यम्। २षष्टिदण्डात्मके मानुषे अहोरात्रे चान्द्रे ३तिथिरूपे काले ४चान्द्रमासात्मके पैत्र्ये कालभेदे सौरवर्षरूपे ५दैवे कालभेदे ब्राह्मे ६कल्परूपे काले च "अजगोपतियुग्मञ्च कर्किधन्विमृगास्तथा। निशासंज्ञाः स्मृतास्तैव शेषास्त्वन्ये दिनाख्यकाः" इति ज्योतिषतत्त्वोक्ते ७राशिभेदे। "दिने दिने त्वं तनुरेधि रेऽधिकम्" नैष० "दिनानि दीनोद्धरणोचितस्य" "दिनेषु गच्छत्सु नितान्तपीवरम्" रघुः। "प्रौढध्वान्तं दिनमिह जलदाः" माघः जीमूतवाहनस्तु सूर्यकिरणावच्छिन्नं चतुर्थांशात्मकं दिनमित्याह। "दिनं दिनेशस्य यतोऽत्र दर्शने तमो तमोऽन्तरदर्शने सति। कृष्टश्यामानां द्युनिशं यथा तथा पितॄणां शशिसूर्यवासिनाम्" सि०शि० दिनमानशब्दे दृश्यम् "तिथिशान्द्रमसं दिनम्" सू०सि०।

दिनकर पु० दिनं करोति कृ–ट, दिने करःकिरणोवास्य। १सूर्ये २अर्कवृक्षे च "दिनकराभिसृता बहुरेणवः" रघुः। "ब्रह्माण्डसम्पुटपरिभ्रमणं समन्तादभ्यन्तरे दिनकरस्य करप्रसारः" सू० सि०।

दिनकरतनय पु० ६त०। अर्कनन्दने १शनौ २यमे च "चारवशात् द्वितीयमष्टमे दिनतनये" वृ०स०१०४अ०। दिनकरसुतादयोऽप्यत्र २कर्णे ४सुग्रीवे ५तपत्यां ६यमुनायां च स्त्री। ("दिनकर्त्ता न दृश्यते" हरिवं०१६२अ०।

दिनकर्त्ता पु०दिनं करोति कृ–तृच्। १सूर्ये २अर्कवृक्षे च

दिनकृत् पु० दिनं करोति कृ–क्विप्। सूर्ये हेमच०। "शुक्लाः करा दिनकृतो दिवादिमध्यान्तगामिनः स्निग्धाः" वृ०सं० ३०अ०। २अर्कवृक्षे च [शब्दर०।

दिनकेशव पु० दिनस्य केशव इवालङ्कारात्। अन्धकारे

दिनक्षय पु० दिनस्य तिथेः क्षयः। तिथिक्षये। "एकस्मिन् सावने त्वङ्गे तिथीनां त्रितयं यदा। तदा दिनक्षयः प्रोक्तस्तत्र साङ्गिकं फलम्" मलमा०त०वशिष्ठः। तिथिक्षयशब्दे दृश्यम्।

दिनचर्य्या ७त०। भावप्र० उक्ते दिने कर्त्तव्यभेदे यथा "मानवो येन विधिना स्वस्थस्तिष्ठति सर्वदा। तमेव कारयेद्वैद्यो यतः स्वास्थ्यं सदेप्सितम्। दिनचर्यां निशाचर्यां ऋतुचर्यां यथोदिताम्। आचरन् प्रेत्य स्वस्थः सदा तिष्ठति नान्यथा"। तत्र स्वस्थस्य लक्षणं माह सुश्रुतः "समदोषः समाग्निश्च समधातुमलक्रियः। प्रसन्नात्मेन्द्रियमनाः स्वस्थ इत्यभिधीयते"। क्रियात कर्म तेन समक्रियः शरीरानुरूपकर्मा। तत्र दिनचर्यामाह ब्राह्मे मुहूर्ते बुद्ध्येत स्वस्थो रक्षार्थमायुषः। तत्र दुःखप्रशान्त्यर्थं स्मरेद्धि मधुसूदनम्। दध्यक्षतदर्भसिद्धार्थविल्वगोरोचनाजलाम्। दर्शनं स्पर्शनं कार्य्यं प्रबुद्धेन शुभावहम्। स्वमानमं हृते पश्येत् यदीच्छेत् चिरजीवितम्। आयुष्प्रस्रवणे प्रोक्तं मलादीनां विसर्जनम्। तदत्र कूजनाध्मानोदरगौरवधारणम्। आदिशब्देन वातमूत्रादीनां ग्रहणम्। आटोपशूलौ परिकर्त्तिका च सङ्गः पुरीषस्य तयोर्द्वयातः। पुरीषमाध्मादथवा निरेति पुरीषवेगेऽभिहते नरस्य। परिकर्त्तिका गुदे परिकर्त्तनवत्पीडा। पुरीषस्य सङ्गो निरोधः। अर्द्धवातः सङ्गाद्वायुस्तम्भः। वातमूत्रपुरीषाणां सङ्गाध्माने क्रमो रुजा। जठरं वातजास्तान्ये रोगाःस्यु वातनिग्रहात्। वस्तिमेहनयोः शूलं मूत्रकृच्छ्रं शिरोरुजाः। विनामो वङ्क्षणानाह स्यात्तद्वद् मूत्रनिग्रहे। विनामः शरीरस्य नम्रता वङ्क्ष